

1. Egy archaikus népi imafajta szövegipológiai értelmezése. Magyar Nyelv 2002. 294-300.
2. Bereczik Vilmos, Nyelv-, írás-, irodalom kommunikációs elméleti megközelítésben. Magyar Nyelv 2003. 90-92.
3. A mifordításban rejlő nyelvi lehetőségek vizsgálata. Magyartanítás 2004/3. 12-18.
4. Az anyanyelvi nevelés a 0. évfolyamon. Magyartanítás 2004/5. 31-34.
5. A magyar nyelv és irodalom írásbeli érettségi szövegtér feladatSORÁNAK elemzése. Sályiné Pásztor Juditfal. Mester és tanítvány 2005/8. 73-82.
6. A szó hatalma – magyar archaikus népi imádságok. In: A II. Rákóczi Ferenc Gimnázium évkönyve. Bp. 2007. 78-79.

PEL CZER KATALIN

Egy archaikus népi imafajta történeti szövegumi vizsgálata

BUDAPEST
2004

Az értekezés témája, célkitűzése

A nyelv kettős – az általános világosságtól és a megfogható, hagyományi aladtól – funkciója az általandóság és a változás egyensúlyát teremti meg a történeti fejlődés során. Ezt a bizonyítást előmozdítja a szöveg szignifikatív viszunkán az elemzés ügyi, amelynek funkcióitól elhatároltunk a hagyományörzés – ez biztosítja a szöveg „örökösítését” a történeti korszakokak keresztül –, ugyanakkor a nyelv változásának lényegétől kiválasztjuk az aladt, módosul is helyi megformálása. A nyelvbeli világosságok hordozói és napjaink és hagyományi jelenléte az archaikus mák, rovássalok, áldás-, átokformák olyan szövegek, amelyek a kettő funkcióinaknak megfelelnek.

Az azonnal felvetődő kérdés az, hogy lehetséges-e a folytonos átalakulásban lévő fölklörzövegek szövegutáni szempontú elemzése, milyen módon határolható körül a több tízezres anyagból a kutatás tárgya.

A dolgozat feladata tehát:

- a) a heterogén szöveganyagból egy szövegípus és/ vagy egy műfaj meghatározása,
- b) a Kéthatalmú anyagban a szöveg makroszerkezetének leírása annak megállapítása, hogy a folklorizált szemponjtól közül melyek állmazhatók a nyelvészeti vizálgatában,
- c) egy negyvenegy szövegforrástól körpuzt részletes mikroszerkezeti elemzése, a szövegjellemzők megfigyálése a hagyományörzadás folyamataiban,
- d) a műfaj- és szövegípusváltás kérdése (minek kell örzödnie ahhoz, hogy az szöveg beszédszámát érvényesítli).

Kutatásom nyelvészeti szempontú, tehát a néprajzi kérdések tisztázására nem vállalkozik. A heterogén lejegyzés miatt a nyelvjárási vizsgálat nem lehetséges, így a területi megoszlást nem vettem figyelembe.

így ezeket a szövegeket is besorolhatjuk a LOVÁSZ IREN javaslatá maglucs másodjafajta (Az imadokaszi: "Nyisd meg a konyvot, és olvasd el az első fejezetet.") alapján funkcionálisan. Szerk. BARNÁ GÁBOR Bp., 2001. 23.) jöllehet funkcionálisan ismétlődő, mint például a következőkban: "A test gyogyítása. A narratva elutnása műfaj- és szövegipusválast eredményez."

A két részszövegből felelőleg máigukis imaszöveg szerkezetében alapsablon a mai napig megőrződött. A nyitó kép és a szent személy alakja mint motívum hagyományozódik. Változást a mondat szerkezetek elemzés mutat, a mondatrészekben belül csökken a mondatrészek száma, egyes szövegrészek (például a dialógus egy része) eluntelnnek, nő a mellételendő kapcsolási mód aránya. A legitimosab részben, a rólvásban érvenysít leg jobban az egyvnti szövegformálás hatása.

A szöveg létrejöttében és fennmaradásában nagyon fontos szerepet játszik a beszédhelyzettel lakadó koherencia, ez teszi lehetővé, hogy a vallásos viszony érzetünk erősítésére a szövegkibeszámítás „hivatalos” egyházi márkáit alkalmazzuk.

réböl
 alapján könnyen emészthető, és ki is zárta

hágék... 1999. Pozsony, 18). Pócs Éva által ráolvasásnak (Magyar ra-
olvasások I. 1985. Bp., 14.) nevezett szövegek közül választottam a
kutatás anyagát. A szempont a hagyományozódás vizsgálata volt. Mi-
után Pócs Éva Magyar ráolvasások II. című kötetében a legeggyé-
bítő leírásokról kezdve ráolvasott feltekeréni az adni indultakat

feldolgozta ERDELYI anyagát is π_1 és rendszerezésében külön fejezetet szentelt az úgynevezett epikus ráolvasásoknak (1986. Bp., 429–553), ezt a szövegvel álló példanyagot vizsgáltam az előzőekben leírt szempontok figyelembe vételével. A részletes mikroszerkezeti elemzés 41. szövegről készült.

3. A kutatás elméleti háttere

viszonylag új keletű törekvés (1995), ugyanakkor a leltő nyelvészetben már az 1970-es évek második felétől megfigyelhető a mondatintézkutatók kiterjesztése a szövegek irányába. Az első történeti közölések a szövegrammatikai módszert alkalmazzák (KÁROLY SÁNDOR, 1961) emagyar kon emlekt szövegrammatikája. NyT. Bp., 1995. 761-834). az újabb kutatók azonban a régi szövegek jellemző

761-834). az újabb kutatások azonban a régi szövegek jellemző

jegyeinek változását a feltételezett kommunikációs körülmények, a pragmatika meghatározottság figyelembe vételével kívánjuk bemutatni. (Gy. Kovász, 2002: 7-25).
 Szék. Kiss János-Pusztai Franc. Bp. 2003. 266-276).

A néprajzi szempontú vizsgálataknál sem lehet megkérülni a szöveg nyelvi megformálásának leírását, elemzését, erre sok példát (ERDELYI vagy POCs is foglalkoznak kötetek bevezető tanulmányával ezzel a kérdéssel) találunk a szakirodalomban. Két új szemléletet hoz a kutatás módszerébe: ki: LOVÁSZ ILÉN a népi meszövegeket szaktudás kommunikációként értelmezi, és a szerle-írási szabályok alapján alakítja a mágiás ima műfajtagozóit (Szakrális kommunikáció Bp. 2002); TÁNCZOS VILMOS az imakészletekben megjelenő archetipus képeket mint szövegegyeségeket vizsgálja (Eleven osztály, szep virag. Csikszentm, 2000).

4. A vizsgálat módszere

A folklórszövegek nyelvészeti vizsgálathoz konstatálhatnánk, hogy kell tennünk a kutatás anyagát a műfaj és/ vagy a szövegtípus meghatározásával. A műfajiség háttérben a világkép, a hit-, hiedelmrendszer áll, érzékelhető a soros alkalomhoz, azaz a beszédhelyzethez kötöttség. Ebben a sajátos kommunikációs helyzetben egyszerre jelennek meg a vallásos és a mágiás viszony, és a beszédintézet értelmezhető szöveg makroszerkezet jellemzőinek leírásával, ez meg is mutatatható. Ez a szövegtípus két részből áll – a szent személyhez köthető elbeszélő ráolvasásból és a jelen szöveg megoldáshoz szükséges ráolvasásból – epul föl.

Az első részben meg a narratív viszonyt képe a folklorizációban, az elbeszélő elem nyelvi szempontból a leírható történelmi esemény bekövetkezése. A narratív rész másik bekezdése maga az elbeszélő ráolvasás, esetenként a kezdő kép dialógikus ismétlésével. A szent személyek viselkedés alakja szintén értelmezhető motívus kapcsolatként. A második részből, kért, felszólítást tartalmaz, sokszor nem választható el pontosan az elbeszélő ráolvasástól.

A részletes szövegvizsgálatban a szövegek mikroszerkezetét leírásához a szövegmódot DIME LÁSZLÓ mondátság fogalmával értelmezve elemiztem (A beszéd és a nyelv. Bp., 1984: 91), mivel a szövegek terjedése miatt nagy szerepet kaptak a mondatcsoportok viszonyai. Megfigyeltem a mondatvezetők szerepét, a mondat-

egységek közötti jelentés szmít és grammatikai kapcsolatok, a témahatározó, a kulcsszavak.

5. A dolgozat felépítése

A bevezető fejezetekben a szövegfeldolgozás okának kifejtése után rövid áttekintést adok a népi imák, ráolvasások gyűjtemének eddigi történetéről. Ebben nem töreksem teljes kép bemutatására, mert TAKÁCS GYÖRGY Anyterlebe- anyfá című kötetének bevezető tanulmányában ezt részletesen leírta (Bp. 2001. 7-25), de a fő oszlopok, a kutatás egy-egy fordulatát hozó, szemléltető pontját kiemelve. Külön tárgyalom, hogy a néprajzi indítások gyűjteményében, tanulmányokban milyen, a népi imák, ráolvasások vonatkozó nyelvészeti megállapításokat találhatunk.

Egyes részekben azt a kérdést vizsgálom, hogy milyen sajátos problémákat föl a folklorizáció nyelvészeti megközelítése, leltétség-e nyelvtörténeti kutatás. A kutatás szövegeinek konstatálásához megkértem leírni az epikus szövegek műfajiságát és az ezzel szorosan összefüggő, de teljesen nem azonosítható szövegtípust.

A kváziszint mintában vizsgálom a szövegek makroszerkezetét felépítést. Külön kiemelve a motívum szerepét, kapcsolatot a beszédhelyzettel, a funkcióval, szövegstruktúrával és textuális hatással. Ehhez áttekintem a motívum fogalmának leltétség értelmezését. Egy kis kitérőt teszek a pszichológusvázlat területére, lezárított példamagyarázat az emlekezeti működés vizsgálati módszerrel foglalkozunk meg az ismerkedett változást.

A részletes szövegvizsgálatban megvizsgálom egy konkrét bekezdést, a ráolvasás beszédhelyzetét, az elbeszélő, bekezdés, elbeszélő, POCs Éva terminussal. Meghatározom a szöveg motívumhoz köthető szövegek, mivel ehhez 1488-tól kezdve rendelkezünk különböző körökben lejegyzett szövegmagyarázat.

A részletes szövegvizsgálat módszere a szövegek mondátságokra való tagolása, amely az alaptól a szóbeliségben élő népi imában nem könnyen megoldható feladat, de a részszovegek elemzésében hasznosnak bizonyult.

